

Tre träfflokaler – tre olika beslut under pandemin

Tre kommuner, tre öppna träfflokaler inom socialpsykiatrin – alla hanterade de pandemins första fas olika. Forskarna Pelle Storm och Kristina Engwall har studerat hur det påverkade besökarna. Ingen av kommunerna frågade besökarna om deras synpunkter på stängning eller reducerad verksamhet.

Öppna träfflokaler ska vara en trygg plats där vuxna med psykiska funktionsnedsättningar deltar i ett socialt sammanhang. De bidrar till att ge struktur, mening och innehåll i vardagen. Besökarna väljer själva i vilken omfattning de vill delta och ofta krävs inget biståndsbeslut.

"Hit kan man bara komma och vara, ta en kopp kaffe, delta i samvaro, för komma i ett sammanhang och känna meningsfullhet genom att sitta och diskutera beroende på vilka som är här, läsa tidningen, äta frukost, lunch."
(Träfflokalsmedarbetare)

Verksamheten fyller en viktig funktion då människor med psykiska funktionsnedsättningar generellt har ett svagare socialt nätverk. Mot den bakgrunden blir det begripligt att förändringar i träfflokalernas verksamheter kan påverka besökarna på ett omfattande sätt.

Vi har studerat hur tre träfflokaler i tre olika kommuner påverkades under pandemins första fas. Grunden är intervjuer med fyra medarbetare och åtta besökare.

Flera besökare gick till träfflokalen alla dagar då den hade öppet för att träffa andra, prata och äta mat. Inte minst var det uppskattat att kunna köpa ett varmt mål mat till självkostnadspris.

I mars 2020 stängde många av äldreomsorgens öppna

träffverksamheter efter Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Däremot höll de studerade socialpsykiatriska öppna träfflokaler öppna längre. Det gav medarbetarna möjlighet att hålla kontakt med besökarna och förmedla information om exempelvis vikten av handhygien för att skydda sig själv och andra. Saklig information om viruset bidrog till att stävja desinformation och oproportionerlig rädsla bland vissa besökare. Trots likheter under pandemins början, fattades sedan tre olika beslut om träfflokaler.

I en kommun valde man att helt stänga träfflokalen. Enligt medarbetarna för att en stor del av besökarna var över 70 år och att det var svårt att avgöra vilka som befann sig i en riskgrupp. Lokaler låstes och det anordnas inte heller några aktiviteter utomhus. Däremot fanns personal i närliggande lokaler och besökarna kunde ringa på och köpa en matlåda och i samband med det få en kopp kaffe. Även om personalen uppgav att det var viktigt att ett beslut fattades, fanns det samtidigt en oro för hur gästerna påverkades.

"En person som kommer är väldigt, väldigt osynlig. Han är verkligen någon man nästan inte ser. Han hjälper ju till mycket när man säger till. Han kan jag tänka mig...han är ju initiativlös liksom. Han sitter nog hemma."
(Träfflokalsmedarbetare)

De besökare som intervjuades reagerade med irritation på beslutet att helt stänga när andra, snarlika biståndsbedömda sysselsättningar tilläts fortsätta. En av besökarna trodde också att det var lättare att stänga verksamheter som kommunen inte var lagstadgad att erbjuda. Vidare påpekades att beslutets koppling mellan ålder och hälsotillstånd var missvisande.

"De har naturligtvis stängt för att vi ska skydda alla äldre, men det är ju bara det att då vet man inte var man ska dra gränsen. [...] om någon skulle vara dålig eller något sådant, då ska man ju hålla sig hemma. Men det är ju fortfarande så att

det är en övervägande del som är helt friska.”
(Besökare).

Under augusti 2020 öppnade träfflokalen igen med vissa reservationer. Medarbetarna uppgav att de försökte se till att personer över 70 år och de med underliggande sjukdomar inte vistades i lokalen. Vid den andra intervjun påpekade personalen att

”det med facit i hand hade varit möjligt att hålla träfflokalen öppen, men med mer restriktiva öppettider”. Samtidigt var uppfattningen att ”besökarna har klarat av stängningen ganska bra.”

En annan kommun valde att delvis stänga verksamheten för besök. Enligt medarbetarna mot bakgrund av att fler av besökarna var äldre och att det tillsammans med kända och okända bakomliggande sjukdomar innebar att de utgjorde en särskild riskgrupp. Men i stället för att stänga helt erbjöds gästerna schemalagda promenader, en på förmiddagen och en på eftermiddagen. I samband med detta bjöds också på kaffe utomhus före och efter promenaderna, och det gick att köpa med sig en matlåda hem.

I början fanns en viss skepsis om promenaderna skulle locka, men det visade sig snabbt att de var mer populära än vad personalen anat. Flera av dem som varit skeptiska till fysisk aktivitet deltog regelbundet. Flera av gästerna samlades utanför lokalen i god tid innan, och vissa valde att delta vid både tillfällena.

”Jag sitter kvar här en stund och väntar på maten [matlådan, vår notering]. När den är klar går jag hem och äter och kopplar av. Sedan går jag dit klockan 13.45, då kommer jag tillbaka och går med på eftermiddagspromenaden.
(Gäst)

Samtidigt passade valet av gemensam aktivitet inte alla besökare. Bland annat uppgavs att gästerna saknade den sociala

gemenskapen och att en del blev mer isolerade

"eftersom de inte orkar följa med på promenader, samt är rädda för att ta sig till lokalen med allmänna färdmedel på grund av smittorisken." Några av besökarna menade också att det varit möjligt att ändå hålla öppet: *"vi kan ju hålla avstånd. Vi behöver inte sitta i knät på varandra, vi är vuxna människor."*

För att inte helt tappa kontakten försökte medarbetarna ha regelbundna telefonsamtal med gäster som annars besökte träfflokalen.

"Jag har i alla fall de flestas nummer, i alla fall stammisarna. Det finns en del deltagare som kommer hit ganska ofta [...]. De flesta har jag i alla fall kontaktuppgifter till."

(Träfflokalsmedarbetare).

Telefonkontakten beskrevs som uppskattad, och även flera av de besökare som inte tidigare lämnat sitt nummer till personalen gjorde det nu. Under hösten återgick träfflokalen till ordinarie verksamhet, men när smittspridningen ökade igen återgick verksamheten till utomhusaktiviteter i slutet av oktober.

Den tredje träfflokalen valde till skillnad från de övriga två att hålla öppet, om än med särskilda restriktioner. Bland annat begränsades hur många gäster som fick vistas samtidigt i lokalen. Ytterdörren hölls låst, och innan gästerna kunde komma in frågade personalen om hälsoläget och eventuella förkylningssymtom. Personalen som intervjuades uppgav att beslutet grundade sig på att träfflokalen var särskilt viktig under den pågående pandemin:

"För många är ju vi de enda man träffar, man har inte så mycket sociala kontakter. Man kanske har en familj eller närstående, men kontakterna kan vara svåra sedan en lång tid tillbaka."

(Träfflokalspersonal).

I det här fallet hade personalen möjlighet att påverka kommunens beslut om träfflokalens öppethållande.

Några av besökarna kom till träfflokalen i ungefär i samma utsträckning som tidigare, medan andra på grund av oro för att antingen bli smittade eller redan vara smittade deltog i mindre utsträckning.

"Jag har varit hemma fler dagar än förut. Man känner sig lite rutten ibland helt enkelt, man får för sig att man har något i kroppen. Du vet man blir nog, och det är bättre att vänta ut och se om det är något, eller att kanske gå och det blir tokigt i alla fall. Jag har varit hemma minst 50 procent säkert."

(Besökare).

Vid den uppföljande intervjun berättade personalen att de haft besökare under hela sommaren. Träfflokalen fyllde därmed det behov som personalen förutsett och beslutet var enligt personalen rätt.

Trots olika vägval i de tre kommunerna går det att finna likheter. Vid Corona-utbrottets inledning tog personalen ett stort ansvar att förankra Folkhälsomyndighetens hygienrutiner och för att stävja missförstånd kring virusspridningen. Alla träfflokaler har erbjudit besökarna att köpa subventionerad lunch, vilket för två av dem innebar en övergång till matlådor.

Intervjuerna med både personal och besökare går i linje med den tidigare forskningen om betydelsen av träfflokaler för att skapa förutsättningar till gemenskap och en vardag med struktur och innehåll. Om detta skriver **Gunnel Andersson** och **Anne Denhov** (2019) i en rapport från FoU Södertörn: [" 'När man är i psykisk ohälsa är det viktigt att vara social.' Organiserad sysselsättning & personer med allvarliga psykiska problem."](#)

Trots att de öppna träfflokaler är en icke-biståndsbedömd

verksamhet visar vår studie att de utgör en viktig välfärdsresurs, där stängning/reducerad verksamhet kan bidra till ökad isolering och ensamhet. För andra besökare innebar en stängning av träfflokalen att de istället vistades i andra offentliga miljöer där smittoriskerna var höga.

Personalens insatser med information om smittspridning och kontakt per telefon och sms, visar att de inom det sociala arbetet utgör det som **Aluffi Pertini** och **Lorenz** (2020) i en artikel i *European Journal of Social Work* benämner som "essential workers" genom sin direkta insyn när det gäller hur människor påverkas av det som sker i samhället.

Vi har inte tagit del av de formella besluten som kommunerna fattat för respektive träfflokal, utan argumenten har förmedlats genom personalen. De olika besluten kan tolkas utifrån att det var en mängd faktorer som kommunerna behövde ta hänsyn till. Besluten under våren fattades under en turbulent tid, där ingen kunde förutse hur smittspridningen skulle utvecklas. Troligen fanns en avvägning mellan att skapa en säker arbetsmiljö för personalen men också vilka möjligheter som fanns när det gällde kraven på fysisk distans, med tanke på att flera av besökarna tillhörde riskgrupper.

Personalen (bortsett från den verksamhet som valde att hålla öppet), och än mindre besökarna, har tillfrågats om sina synpunkter på stängning/reducerad verksamhet. Kanske hade det varit möjligt för besökare och personal att gemensamt forma en verksamhet som tog hänsyn till såväl besökarnas och personalens hälsa och trygghet som till gällande restriktioner.

*Palle Storm, Socionom, Fil. Dr, Forskningsledare FoU Nordväst, post-dok forskare i socialt arbete vid Stockholms universitet
Kristina Engwall, Docent, Sociologiska institutionen, Centrum för socialt arbete: Uppsala Universitet.*

Studien är en del av ett projekt om hur medarbetare i socialtjänsten upplevde att corona påverkade deras arbete:

"Coronakrisens påverkan på socialtjänsten"